

การใช้คำว่า "อัน"

คำว่า "อัน" มีที่ใช้จำแนกได้ดังต่อไปนี้

- ๔.๑ "อัน" ที่นำหน้ากริยาวลีทำให้เป็นนามวลี *
- ๔.๒ "อัน" ที่เป็นคำเชื่อมแทน
- ๔.๓ "อัน" ที่เป็นส่วนหนึ่งของคำเชื่อมสรุปความ
- ๔.๔ "อัน" ที่นำหน้าหัวข้อ(Topic) ของประโยค
- ๔.๕ "อัน" ที่ปรากฏในคำซ้อน
- ๔.๖ "อัน" ที่เป็นคำลักษณนาม

*ผู้วิจัยถือว่า "อัน" เป็นคำที่ใช้หน้ากริยาวลี ทำให้กริยาวลีเป็นนามวลี แต่อาจจะวิเคราะห์ได้อีกทางหนึ่ง คือ "อัน" เป็นคำนาม โดยมีเหตุผล คือ

"อัน" เป็นคำนาม หมายถึง สิ่ง การ หรืออย่าง เช่น

แลเปรตจำพวก * มีตัวตั้งมหาพรหมแลงามคังทองแลปากัน

คังปากหมู แลคอกอยากนักหนาหาอันจะกินมิได้สักสิ่งสักอัน

(ไตรภูมิ น.๕๐)

"อัน" เป็นคำนาม แปลว่า สิ่ง โดยมี "จะกิน" เป็นบทขยาย

ถ้าถือว่า "อัน" เป็นคำนามจะมีปัญหาในการวิเคราะห์ คือ คำนามตามปกติควร

จะปรากฏเป็นหน่วยคำอิสระได้ แต่ "อัน" ที่อยู่หน้ากริยาวลี จะปรากฏเป็นหน่วยคำอิสระไม่ได้

จะต้องมีกริยาวลีอยู่ด้วยเสมอ และในบางกรณีจะละคำว่า "อัน" ออกไปได้ โดยความ

หมายของประโยคไม่เปลี่ยนแปลง "อัน" จึงอาจไม่ใช่คำนามก็ได้

๔.๑ "อัน" ที่นำหน้ากริยาวลีทำให้เป็นนามวลี

"อัน" เมื่อนำหน้ากริยาวลี จะทำให้กริยาวลีเป็นนามวลีได้ ในลักษณะต่อไปนี้

๑. หลังคำกริยา "หา" "มี" และ "เลงเหน" * ซึ่งทำหน้าที่เป็นหน่วยกริยากรรมในประโยค "อัน" และกริยาวลี จะทำหน้าที่เป็นหน่วยกรรมตรงในประโยค โดยประโยคจะมีส่วนประกอบดังนี้

(นามวลี) + หน่วยกริยากรรม + อัน + กริยาวลี

ตัวอย่าง

แลเปรคจำพวก ๑ มีตัวคังมหาพรหม แลงามคังทอง

แลปากันคังปากหมู แลคอกยาคักหนานหาอันจะกิน

บมิได้สักสิ่งสักอัน

(ไตรภูมิ น.๕๐)

"อัน" ใช้นำหน้ากริยาวลี "จะกิน" ทำให้เป็นนามวลี ทำหน้าที่เป็นหน่วยกรรมตรงในประโยค "หาอันจะกินบมิได้สักสิ่งสักอัน"

๒. หลังคำกริยา "เป็น" "อัน" และกริยาวลีจะทำหน้าที่เป็นบทขยายคำกริยา "เป็น" โดยประโยคจะมีส่วนประกอบดังนี้

(นามวลี) + คำกริยา "เป็น" + อัน + กริยาวลี

ตัวอย่าง

ครันลมอันมีกำลังพัดมาคองใบกระโจงนั้น สำเกอันเบานั้น

ก็หกคว่ำลงเปอันฉับพลัน

(ประชุมจดหมายเหตุ น.๔๘)

"อัน" ใช้นำหน้ากริยาวลี "ฉับพลัน" ทำให้เป็นนามวลี ทำหน้าที่เป็นบทขยายคำกริยา "เป็น"

* คำกริยาเหล่านี้สรุปจากข้อมูลเท่าที่ผู้วิจัยศึกษา

"เป็น" และ "อัน" ซึ่งนำหน้ากริยาวลีซึ่งกลายเป็นนามวลีนี้ อาจจะไม่ปรากฏก็ได้ โดยไม่ทำให้ความหมายของประโยคเปลี่ยนแปลงไป

ตัวอย่าง

ครั้นลมอันมีกำลังพัดมาต่องโบริงระโคงนั้น สำเภาอันเบานั้นก็หกคว่ำลงฉับพลัน

"ฉับพลัน" เป็นกริยาวลี โดยไม่ต้องมี "เป็น" และ "อัน" นำหน้าความหมายก็ไม่เปลี่ยนแปลง

๓. หลังคำบุพบท "ใน" "อัน" และกริยาวลีจะทำหน้าที่เป็นส่วนประกอบในบุพบทวลี
ตัวอย่าง

คนไทยควรร่วมมือกันในอันที่จะป้องกันชาติให้พ้นจากภัยคอมมิวนิสต์ (ไทยรัฐ ๑๖ มิ.ย. ๒๒ น.๓)

"อัน" นำหน้ากริยาวลี "ที่จะป้องกันชาติ" ทำให้เป็นนามวลี ซึ่งเป็นส่วนประกอบในบุพบทวลี

"อัน" ที่นำหน้ากริยาวลี ทำให้เป็นนามวลีมีใช้มาตั้งแต่สมัยสุโขทัย จนถึงปัจจุบัน

การใช้ อัน นำหน้ากริยาวลีทำให้เป็นนามวลีในสมัยต่าง ๆ

สมัยสุโขทัย

ในข้อมูลสมัยสุโขทัยปรากฏการใช้ "อัน" นำหน้ากริยาวลีทำให้เป็นนามวลี โดยอยู่หลังคำกริยา "หา" และ "เป็น"

ตัวอย่าง

บุญกุศลเสก ๑๔๓๘ ศก คุณนักรัตน์ ท่านเจ้าขุนหลวง
มหาเพียร ประญาและท้าวยอดท้าว อิกนายพันเทพรักษา
นายพันสุริยามาตย์ฉลองเฉลิมเคิมศรีทธา หาอันชอบกอปรกุ
กุศล (หลัก ๑๕)

"อัน" ใช้นำหน้ากริยาวลี "ชอบกอปรกุศล" ทำให้เป็นนามวลี ทำหน้าที่เป็น
หน่วยกรรมตรงในประโยค "หาอันชอบกอปรกุศล"

แลเปรตจำพวก ๑ มีตัวคังมหาพรหมแลงามคังทอง
แลปากนั้นคังปากหมู แลคอกอยากนักหนาหาอันจะกิน
บมิได้สักสิ่งสักอัน (ไตรภูมิ น.๕๐)

"อัน" ใช้นำหน้ากริยาวลี "จะกิน" ทำให้เป็นนามวลี ทำหน้าที่เป็นหน่วย
กรรมตรงในประโยค "หาอันจะกินบมิได้สักสิ่งสักอัน"

เปรตจำพวก ๑ เขาย่อมเอาคอนเหล็กอันแดงคืหัว
เขาเองอยู่ทุกเมื่อบมิวายได้ แลเปรตจำพวกนี้
เมื่อกำเนิก เขาแต่ก่อนได้เขาได้คืหัวพ่อแม่แห่งเขา
ค้วยมือก็คื ค้วยไม้ก็คื ค้วยเชือกก็คื ค้วยบาปกรรม
เขอันได้คืหัวพ่อแม่เขานั้นเขาคืเอาคอนเหล็กแดง
คืหัวเขาเองอยู่ทุกเมื่อเพื่อบาปกรรมเขาทำเอง
นั้นแล ฯ แลเปรตจำพวก ๑ นั้นคอกอยากนักหนา
แลเห็นขำนำเป็นอันหวาน (ไตรภูมิ น.๕๓)

"อัน" ใช้นำหน้ากริยาวลี "หวาน" ทำให้เป็นนามวลี ทำหน้าที่เป็นบทขยาย
คำกริยา "เป็น"

สมัยอยุธยา

ในข้อมูลสมัยอยุธยาใช้ "อัน" นำหน้ากริยาวลี ทำให้เป็นนามวลีเป็นจำนวนมาก
โดยเฉพาะเมื่อใช้เป็นบทขยายคำกริยา "เป็น"

ตัวอย่าง

อนึ่งเห็นคักแดนบินมฤ ๗ อุกกาศเป็นอันมาก และบั้งแสง
พระอาทิตย์

(พระราชพงศาวดาร น.๔๖๔)

"อัน" ใช้นำหน้ากริยาวลี "มฤ" ทำให้เป็นนามวลี ทำหน้าที่เป็นบทขยาย
ของคำกริยา "เป็น"

แลมีชณิปฏิบัตินี้มีไค้แปดปนด้วยอัคคกิลมดา-
นุโยคอันเป็นที่เกิดทุกขลำบากทิจทางอันกอประ
ด้วยหลักตอเสี้ยนหนามแลจะไค้ตามเที่ยวจร
ไปเปอนอันยากนัก

(ประชุมจดหมายเหตุ น.๓๖)

"อัน" ใช้นำหน้ากริยาวลี "ยากนัก" ทำให้เป็นนามวลี ทำหน้าที่เป็นบทขยาย
คำกริยา "เป็น"

แลงูสรพิษตัวหนึ่งออกมาแต่จอมปลวกก็คอคเอาบุษ
ผู้นั้น ๆ ก็ล้มลงถึงมาณโภยชินที่นั่นแล เศรษฐีธิดา
ก็คลอศทวารกออก ๗ ที่นั่น เพลาเป็นอันค่ำ

(ประชุมจดหมายเหตุ น.๓๘)

"อัน" ใช้นำหน้ากริยาวลี "ค่ำ" ทำให้เป็นนามวลี ทำหน้าที่เป็นบทขยาย
คำกริยา "เป็น"

อันว่าบุคคลผู้ใดมีอายุสมได้ ๑๐๐ ปี แลมิได้เล็งเห็น
อันเกิดแลดับแห่งปัจจุจันต์นี้ ชีวิตได้ ๑๐๐ ปีนั้นมิได้
 ประเสริฐ อันว่าบุคคลผู้ใดมีอายุสมแต่วันเดียว แล
 เล็งเห็นซึ่งอันเกิดแลดับแห่งปัจจุจันต์นี้ อันว่า
 ชีวิตแห่งบุคคลวันเดียวนั้นประเสริฐกว่าชีวิต
 ร้อยปีนั้นแล ฯ

(ประชุมจดหมายเหตุ น.๔๑)

ข้อความข้างต้นปรากฏคำว่า "อัน" ๓ แห่ง ทำหน้าที่ดังนี้

๑. "อัน" ใช้นำหน้ากริยาวลี "เกิดแลดับ" ทำให้เป็นนามวลี ทำหน้าที่เป็น
 หน่วยกรรมตรงในประโยค "แลมิได้เล็งเห็นอันเกิดแลดับแห่งปัจจุจันต์นี้"

๒. "อัน" ใช้นำหน้ากริยาวลี "เกิด" และ "ดับ" ทำให้เป็นนามวลี ทำหน้าที่
 เป็นหน่วยกรรมตรงในประโยค "แลเล็งเห็นซึ่งอันเกิดแลดับแห่งปัจจุจันต์นี้"

อันว่านักปราชญ์ใดแลเห็นซึ่งสุขเวทนานั้น ว่า เป็น
 วิปริณามธรรม เหตุว่าสุขเวทนานั้นย่อมแปร เป็นทุกข์
 เมื่อภายหลัง แลเลงเห็นทุกข์เวทนานั้นจุป็นอันกำทรวา
 อามก้วยยาพิษ แลเลงเห็นทุกข์สมสุขเวทนาอันรับ
 เป็นสุขนั้นว่า บมิเที่ยง อันว่านักปราชญ์นั้นชื่อว่า
 เลงเห็นเป็นอันชอบนักหนา

(ประชุมจดหมายเหตุ น.๔๓)

"อัน" ใช้นำหน้ากริยาวลี "ชอบนักหนา" ทำให้เป็นนามวลี ทำหน้าที่เป็น
 บทขยายคำกริยา "เป็น"

พจนานุกรมหลายก็บิกของ ๖ แห่งนั้นไว้ มิให้รู้เข้าได้
ก็จินน้ำในสำเภานั้นเสียให้สิ้น สำเภาอันพานิชวิกน้ำ
เสียแล้วนั้น ก็ยังเกิดเป็นอันเบาก็ไปถึงท่าสำเภา

(ประชุมจดหมายเหตุ น.๔๕)

"อัน" ใช้นำหน้ากริยาวลี "เบา" ทำให้เป็นนามวลี คำหน้าที่เป็นบทขยาย
คำกริยา "เป็น"

อันว่าสำเภาเที่ยวไปในท้องมหาสมุทร แลเหตุเป็นของ
๖ แห่ง แลน้ำในมหาสมุทรก็ไหลเข้าไปตามช่อง ๖ แห่งนั้น
สำเภานั้นก็เป็นอันหนักด้วยน้ำรั่ว เข้าไปนั้นก็ไปในท้อง

ทะเลนั้นเป็นอันช้า (ประชุมจดหมายเหตุ น.๔๕)

"อัน" ใช้นำหน้ากริยาวลี "หนัก" และ "ช้า" ทำให้เป็นนามวลี เป็นบทขยาย
คำกริยา "เป็น" ตามลำดับ

สมัยรัตนโกสินทร์

ในข้อมูลสมัยรัตนโกสินทร์มีการใช้ "อัน" นำหน้ากริยาวลี ทำให้เป็นนามวลี
โดยอยู่หลังคำกริยา "เป็น" "มี" และเป็นส่วนประกอบในบุพบทวลี ข้อมูลที่พบมี
ลักษณะซ้ำกันจนคล้ายกับจะเป็นสำนวน

ตัวอย่าง

๑๐ มาตราหนึ่ง หวยราษฎรทั้งหลายวิวาท ^{คำ} _{คู่} กัน
ด้วยเหตุประการใด ๆ ก็ดี ถ้าจะร้องฟ้องพิพาศกล่าวหา
กันให้มาร้องฟ้องแต่ใน ๑๕ วัน พ้นกว่านั้นอย่าให้รับ
ฟ้องไว้ยังสืบเป็นชน เป็นอันขาดที่จะเกี่ยว

(กฎ ๓ ๓.๒ น.๓๓)

"อัน" ใช้นำหน้ากริยาวลี "ขาด" ทำให้เป็นนามวลี คำหน้าที่เป็นบทขยาย
คำกริยา "เป็น"

ใครเล่าอวดรู้อวดดีมาดัดมาแปลงชื่อบ้านชื่อเมือง
ตั้งแต่นี้ไปหลวมอย่าให้ใคร เรียกแลเขียนใส่คั่นดูว่า

สุระบุรีเป็นอันขาด (ประกาศร.๔ น.๒๔)

"อัน" ใช้นำหน้ากริยาลี "ขาด" ทำให้เป็นนามวลี ทำหน้าที่เป็นบทขยาย
คำกริยา "เป็น"

บัดนี้ผู้ใหญ่ในกรุงพร้อมใจกัน ยอมเปิดให้ลูกค้าต่างประเทศ
ซื้อข้าวไปนอกประเทศได้ ราษฎรเป็นอันมากก็ตื่นกันค้าขาย
ชวานาก็ทำนามากไม่มีว่างทุกแห่งทุกตำบล

(ประกาศร.๔ น.๒๖)

"อัน" ใช้นำหน้ากริยาลี "มาก" ทำให้เป็นนามวลี ทำหน้าที่เป็นบทขยาย
คำกริยา "เป็น"

การสนทนาในระหว่างเจ้านายพวกนี้กับเราไม่ใช่เป็นแขก
เล่นปล้ำปลุกกันพูดหยอกกันได้ทั่วไปทั้งผู้หญิงผู้ชาย ไม่ใช่
แขกเมืองเป็นอันขาด (ไกลบ้าน ล.๒ น.๑๕)

"อัน" ใช้นำหน้ากริยาลี "ขาด" ทำให้เป็นนามวลี ทำหน้าที่เป็นบทขยาย
คำกริยา "เป็น"

แม่ละเอียกแกเอาแต่ออกไปเล่นไฟ จะกุและอะไรไหว
คำมู้นะบางทีก็หัวข้าว ไม่มีข้าวเหลือยังมาขอกินกับ
คาทิงหลายทีแล้ว เอ้อ อนาคตใจ บ้านเขาก็ออกมี
อันจะกิน ไม่ได้ยากจนอะไรสักนิด

(สกุลไทย ฉ.๑๓๕๖ น.๓๕)

"อัน" ใช้นำหน้ากริยาลี "จะกิน" ทำให้เป็นนามวลี ทำหน้าที่เป็นหน่วยกรรม-
ตรงในประโยค "บ้านเขาก็ออกมีอันจะกิน"

ในจำนวนนี้ มีอย่างน้อย ๔ ประเทศที่มีพรมแดนติดกับ
อินเดียน ซึ่งประกาศรับรองรัฐบาลเฮงสัมริน และ
เป็นประเทศกระตือรือร้นในอันจะทำให้สหประชาชาติ
รับรองรัฐบาลนี้

(สยามรัฐ ๑๔ ต.ค. ๒๓ น.๒๑)

"อัน" ใช้นำหน้ากริยาวลี "จะทำให้สหประชาชาติรับรองรัฐบาลนี้"
ทำให้เป็นนามวลี ขดหน้าที่เป็นส่วนประกอบในบุพพทวลี

๔.๒ "อัน" ที่เป็นคำเชื่อมแทน

"อัน" ที่เป็นคำเชื่อมแทน จะทำหน้าที่ได้เช่นเดียวกับ "ซึ่ง" ที่เป็น
คำเชื่อมแทน แต่ความนิยมใช้ต่างกัน คือ "ซึ่ง" นิยมใช้เป็นคำเชื่อมแทน
ในภาษาร้อยแก้วชนิดบรรยาย ส่วน "อัน" ใช้ในภาษาร้อยแก้วชนิดพรรณนา
หรือต้องการความสละสลวย

อนึ่ง "อัน" ที่เป็นคำเชื่อมแทน นำหน้าประโยค เพื่อบอกความหมาย
เพิ่มเติม อาจจะถูกอยู่ในประโยคตำแหน่งเดียวกับ "ที่" ที่นำหน้าประโยคลดฐานะ
เป็นหน่วยกำหนดของนามวลี แต่หน้าที่ของ "อัน" และ "ที่" ต่างกัน
"ที่" และประโยคลดฐานะจะทำหน้าที่เป็นหน่วยกำหนดของนามวลี แต่ "อัน"
และประโยคลดฐานะจะทำหน้าที่เป็นหน่วยประโยคลดฐานะของนามวลี เช่น

ก. แฉอวนครั้งนี้อุปมาเหมือนใบไม้แห้งอันหล่นเมื่อเทศกาลแล้ง

ข. แฉอวนครั้งนี้อุปมาเหมือนใบไม้แห้งที่หล่นเมื่อเทศกาลแล้ง

"อัน" และ "ที่" ปรากฏในตำแหน่งเดียวกันได้ แต่ "อัน" เป็นคำเชื่อมแทน แทนนามวลี "ใบไม้แห้ง" และเชื่อมนามวลีนั้นกับประโยค "อันหล่นเมื่อเทศกาลแล้ง" ส่วน "ที่" เป็นคำนำหน้าประโยคประธานะ "หล่นเมื่อเทศกาลแล้ง" "ที่" และประโยคประธานะทำหน้าที่เป็นหน่วยกำหนดของนามวลี "ใบไม้แห้ง"

"อัน" ที่ เป็นคำเชื่อมแทนมีใช้มาตั้งแต่สมัยสุโขทัย จนถึงปัจจุบัน

อนึ่ง ถ้านามวลีประกอบค้ำย หน่วยหลัก และหน่วยประโยคประธานะ และหน่วยประโยคประธานะ ประกอบค้ำย คำเชื่อมแทน "อัน" และประโยคประธานะ นามวลีดังกล่าวอาจจะทำหน้าที่เป็นส่วนของประโยค หรือส่วนของวลี คือ สดำนวลี และกาลวลีก็ได้

การใช้ อัน เป็นคำเชื่อมแทนในสมัยต่าง ๆ

สมัยสุโขทัย

"อัน" ที่ เป็นคำเชื่อมแทนมีใช้ทั้งในศิลาจารึก และในไตรภูมิพระร่วง

ตัวอย่าง

กลางเมืองสุโขทัยนี้ มีพิหาร มีพระพุทธรูปทอง
มีพระอัฐรารศ มีพระพุทธรูป มีพระพุทธรูปอัน
ใหญ่ มีพระพุทธรูปอันราม

(หลัก ๑)

"อัน" เป็นคำเชื่อมแทน แทนนามวลี "พระพุทธรูป" และเชื่อมนามวลีนั้นกับ
ประโยค "อันใหญ่" และ "อันราม" ตามลำดับ

ในปากประตูมีกระดิ่งอันตั้งแขวนไว้หันไพร่ฟ้าหน้าปก
กลางบ้านกลางเมืองมีถ้อยมีความเจ็บท้องข้องใจ
มันจกกล่าวถึงเจ้าถึงขุนบ่ไรไปลั่นกระดิ่งอันท่าน
แขวนไว้ (หลัก ๑)

"อัน" เป็นคำเชื่อมแทน แทนนามวลี "กระดิ่ง" และเชื่อมนามวลีนั้นกับประโยค
"ท่านแขวนไว้"

พ่อขุนพระรามคำแหงนั้น หาเป็นท้าวเป็นพระยา แก่ไทย
ทั้งหลาย หาเป็นครูอาจารย์สั่งสอนไทยทั้งหลายให้รู้บุญ
รู้ธรรมแท้ แต่คนอันมีในเมืองไทย ค้ำวู้ค้ำยหลวัก ค้ำยแก้แล้ว
ค้ำยหาญ ค้ำยแคะค้ำยแรง หากคนจกเสมอมิได้
(หลัก ๑)

"อัน" เป็นคำเชื่อมแทน แทนนามวลี "คน" และเชื่อมนามวลีนั้นกับประโยค
"อันมีในเมืองไทย"

นางแห่งไค่แข่งไค่ชา นางแห่งไค่มีไค่ตีน ย่อมพระหิน
อันใหญ่ชุกมาค้ำยล้อค้ำยเกวียน เช่นเข้าในมหาพิหาร
เอามาต่อคิคประกิดค้ำยบุญ มีรูปโฉมพรรณอันงามพิจิตร
คังอินทรนิมิต (หลัก ๒)

"อัน" เป็นคำเชื่อมแทน แทนนามวลี "รูปโฉมพรรณ" และเชื่อมนามวลีนั้นกับ
ประโยค "อันงามพิจิตรคังอินทรนิมิต"

แต่แผ่นดินอันเราอยู่นี้ลงไปถึงนาคพิภพอันชื่อว่า
ศิริจนาณภูมินั้นโดยลี้กได้โยชน์ ๑ แล

(ไตรภูมิ น.๔๕)

ข้อความข้างต้นปรากฏคำว่า "อัน" ๒ แห่ง ทำหน้าที่ดังนี้

๑. "อัน" เป็นคำเชื่อมแทน แทนนามวลี "แผ่นดิน" และเชื่อมนามวลีนั้นกับ
ประโยค "อันเราอยู่นี้"

๒. "อัน" เป็นคำเชื่อมแทน แทนนามวลี "นาคพิภพ" และเชื่อมนามวลีนั้นกับ
ประโยค "อันชื่อว่าศิริจนาณภูมินั้น"

ต้นจิ้งจอกใหญ่ฝูงจิ้งจอกนั้นเป็นหนารอบ ผั่งสระนั้น ๆ เป็น
ที่อยู่แก่ฝูงครุฑทั้งหลายนั้น และสัตว์อันมีปีกและจะเสมอ
ด้วยครุฑหาบมิได้เลย (ไตรภูมิ น.๔๑)

"อัน" เป็นคำเชื่อมแทน แทนนามวลี "สัตว์" และเชื่อมนามวลีนั้นกับประโยค
"อันมีปีก"

สมัยอยุธยา

ในสมัยอยุธยามีการใช้ "อัน" เป็นคำเชื่อมแทนเป็นจำนวนมาก เช่นเดียวกับ
สมัยสุโขทัย

ตัวอย่าง

จึงพร้อมกันทั้ง ๒ ภาระศรัทธาให้ไปนิมนต์เอาพระสงฆ์
เจ้าคน ทรงศีลอันบริสุทธิ์คนชื่อว่าพระมหาอุบาลี คน ๑
(ประชุมจดหมายเหตุ น.๑)

"อัน" เป็นคำเชื่อมแทน แทนนามวลี "ศีล" และเชื่อมนามวลีนั้นกับประโยค
"อันบริสุทธิ์"

ด้วยท่านสำเร็จความยินดีแลนับถือได้ให้สำเร็จการ
ทั้งปวงตามพระราชหฤทัยพระมหากษัตริราช
ผู้เป็นเจ้าอัครโณ แลบัดนี้ได้พบท่าทางอันจะเขียนมา
ให้ท่าน แจงว่ามีน้ำใจอันยินดีต่อท่าน เห็นว่าท่านจะ

มิโกรธ (ประชุมจดหมายเหตุ น.๑๔)

ข้อความข้างต้นปรากฏคำว่า "อัน" ๒ แห่ง ทำหน้าที่ดังนี้

๑. "อัน" เป็นคำเชื่อมแทน แทนนามวลี "ท่าทาง" และเชื่อมนามวลีนั้นกับประโยค "อันจะเขียนมาให้ท่าน"
๒. "อัน" เป็นคำเชื่อมแทน แทนนามวลี "น้ำใจ" และเชื่อมนามวลีนั้นกับประโยค "อันยินดีต่อท่าน"

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อันว่าทางสองทางนี้เป็นทางลามก
อันชั่ว อันดกถอยยั้งนักหนา แลบุทคลผู้เปนบวรจิต
 ผู้จะบันเทบาปกรรมทั้งปวงเสีย แลจะให้ถึงพระ
 นิพพานด้วยฉับพลันนั้น ออย่าฟังสองเสพ เมาะว่าอย่าฟัง
 ได้ทองเที่ยวจรไปในทางสองทางนี้

(ประชุมจดหมายเหตุ น.๓๖)

"อัน" เป็นคำเชื่อมแทน แทนนามวลี "ทางลามก" และเชื่อมนามวลีนั้นกับประโยค "อันชั่ว" และ "อันดกถอยยั้ง" ตามลำดับ

แต่กุมบดีผู้เียนตราแต่งให้กบิตัง ไปตั้งอยู่ ณ กรุง ฯ
 เป็นทางราชไมตรีกับท่าน อัครมหาเสนาบดีเป็นข้า
 นานมาแล้ว จะ得有พระราชสาส์นพระบาทสมเด็จพระ
 พระบรมพิตรพุทธเจ้าอยู่หัวอันสูงใหญ่

(ประชุมจดหมายเหตุ น.๖๖)

"อัน" เป็นคำเชื่อมแทน แทนนามวลี "พระบาทสมเด็จพระบรมพิตรพุทธเจ้าอยู่หัว" และเชื่อมนามวลีนั้นกับประโยค "อันสูงใหญ่"

จึงเหี่ยวตัวหนึ่งบินมาในอากาศเลงเห็นทารก

อันนอนเหนือไบนั่น

(ประชุมพระตำรา น.๓๔)

"อัน" เป็นคำเชื่อมแทน แทนนามวลี "ทารก" และเชื่อมนามวลีนั้นกับประโยค "อันนอนเหนือไบนั่น"

จึงมีพระราชโองการตรัสสั่งแก่ขุนศรีทนนชัยให้ไปว่า
พระสงฆ์อันมาแต่เมืองนอกชอกชัณฑเสมาประจันตประเทศ
จึงสงฆ์ทั้งปวงอันมาแต่เมืองนอกทั้งนั้นให้สิ้นเสรีจ

(ประชุมพระตำรา น.๓๕)

ข้อความข้างต้นปรากฏคำว่า "อัน" ๒ แห่ง ทว่าหน้าที่ดังนี้

๑. "อัน" เป็นคำเชื่อมแทน แทนนามวลี "พระสงฆ์" และเชื่อมนามวลีนั้นกับ
ประโยค "อันมาแต่เมืองชอกชัณฑเสมาประจันตประเทศ"

๒. "อัน" เป็นคำเชื่อมแทน แทนนามวลี "พระสงฆ์ทั้งปวง" และเชื่อมนามวลีนั้น
กับประโยค "อันมาแต่เมืองนอกทั้งนั้น"

สมัยรัตนโกสินทร์

ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นมีการใช้ "อัน" เป็นจำนวนมากเช่นเดียวกับสมัย
สุโขทัย และสมัยอยุธยา แต่ในปัจจุบันไม่ค่อยนิยมใช้ "อัน" เป็นคำเชื่อมแทนมากนัก
"อัน" ที่เป็นคำเชื่อมแทนมักจะปรากฏในภาษาเขียนชนิดพรรณนาโวหารมากกว่าชนิดบรรยาย
โวหาร หรือในกรณีที่มีการใช้คำว่า "ที่" หรือ "ซึ่ง" ใกล้เคียงกันหลายครั้ง ผู้เขียนก็
มักจะหลีกเลี่ยงการซ้ำคำ "ที่" หรือ "ซึ่ง" โดยใช้คำ "อัน" แทน

ตัวอย่าง

แลขอหาให้การปรับกัน โจท } ต่อพิสูทนั้นทูลไม่อันนุอะ
จำเลย }
ให้คงไว้ (กฎ๓ ส.๑ น.๖๕)

"อัน" เป็นคำเชื่อมแทน แทนนามวลี "ไม่" และเชื่อมนามวลีนั้นกับประโยค

"อันนุอะ"

ดูกรมานพอันว่าธรรมทั้งสี่ประการ คือให้เสวระกษัตราตย
เว้นเสียจากฉันทาคะติเป็นต้น อันเรากล่าวในปถม
กับทั้งบริยายโวหารอันพรรณานี้ ได้ชื่อว่าเป็นหลัก

อันประเสริฐ สำหรับผู้ฝึกภาษากระลาการ

(กฎ๓ ล.๑ บ.๖๗)

ข้อความข้างต้นปรากฏคำว่า "อัน" ๓ แห่ง ทำหน้าที่ดังนี้

๑. "อัน" เป็นคำเชื่อมแทน แทนนามวลี "ธรรมทั้งสี่ประการ" และเชื่อมนามวลีนั้นกับประโยค "อันเรากล่าวในปถม"
๒. "อัน" เป็นคำเชื่อมแทน แทนนามวลี "บริยายโวหาร" และเชื่อมนามวลีนั้นกับประโยค "อันพรรณานี้"
๓. "อัน" เป็นคำเชื่อมแทน แทนนามวลี "หลัก" และเชื่อมนามวลีนั้นกับประโยค "อันประเสริฐ"

ฝ่ายบุตรมหาอำมาตย์นั้น ตั้งอยู่ในทิวเขาโอวาทฝึกภาษา
 บันชาความทวยนิกรประชาราษฎร์โดยยุคิธรรม ตามกระบิล
 แขนท้าวสหัสในยศสาครมิได้พลากพลัง ครบเท่าอายุศมา
 วะสานสิ้นชีวิตร เคชะควยผลสุจริตบันชาความอันชื่อตรง
 แลผลทานกุศลต่างค่างก็ได้ไปบัง เกิดในทิพรคนพิมานมาศ
 นั้นอันแสนสนุกควยมหัศคาทิพารมณ (กฎ๓ ล.๑ น.๖๘)

ข้อความข้างต้นปรากฏคำว่า "อัน" ๒ แห่ง ทำหน้าที่ดังนี้

๑. "อัน" เป็นคำเชื่อมแทน แทนนามวลี "ความ" และเชื่อมนามวลีนั้นกับประโยค "อันชื่อตรง"
๒. "อัน" เป็นคำเชื่อมแทน แทนนามวลี "ทิพรคนพิมานมาศนั้น" และเชื่อมนามวลีนั้นกับประโยค "อันแสนสนุกควยมหัศคาทิพารมณ"

ซึ่งท่านจะยกกองทัพไปครั้งนี้เป็นเทศกาลหนาว ทหารทั้งปวง
 จะไค้ความลำบากนัก ครั้นเลี้ยงดูสำเร็จแล้ว ก็เอาตราสำหรับ
 ที่แลสิ่งของอันตระการ (สามก๊ก น.๕๖๔)

"อัน" เป็นคำเชื่อมแทน แทนนามวลี "สิ่งของ" และเชื่อมนามวลีนั้นกับประโยค
"อันเคราะห์การ"

ลองดูจริงว่า เทียบพอนี้ถึงจะเป็นศัตรูท่านก็เหมือนกัน
ชุกฉิวอันเป็นที่กายภายนอกแต่จะเอาเล็บสะกิดเสีย
ก็จะหายไป อันเล่าปีจะเข้ามาตั้งอยู่ในเมืองนั้น
เหมือนวันโรคอันเป็นยอกขึ้นในอก ยากที่จะรักษาได้
(สวามกก น.๘๗๑)

ข้อความข้างต้นปรากฏคำว่า "อัน" ๒ แห่ง ทำหน้าที่ดังนี้

๑. "อัน" เป็นคำเชื่อมแทน แทนนามวลี "ฉิว" และเชื่อมนามวลีนั้นกับประโยค
"อันเป็นที่กายภายนอก"

๒. "อัน" เป็นคำเชื่อมแทน แทนนามวลี "วันโรค" และเชื่อมนามวลีนั้นกับ
ประโยค "อันเป็นยอกขึ้นในอก"

ที่ในพระนารายณ์ราชนิเวศน์วังเมืองลพบุรีนั้น ได้มีพระ
บรมราชโองการให้พระยาพิไชยสงคราม ๑ พระยา
พิชิตณรงค์ ๑ พระยานรินทรราชเสนี ๑ ขึ้นไปเป็นแม่กอง
ทำการปฏิสังขรณ์ขึ้นไว้ เพื่อจะได้ให้เป็นที่ประทับใน
กาลอันควร (ประกาศร.๔ น.๘๒)

"อัน" เป็นคำเชื่อมแทน แทนนามวลี "กาล" และเชื่อมนามวลีนั้นกับประโยค
"อันควร"

แม่น้ำนั้นเป็นลักษณะแม่น้ำไทยโยค มีแก่งแค่งใหญ่
เป็นศิลาใต้น้ำโคยมมาก แม่น้ำและรถไฟนี้ ไปในกลาง
ป่าไม้ไผ่ อันเป็นที่กว้างใหญ่ไพศาลมาก

(ไกลบ้าน ล.๒ น.๖๖)

"อัน" เป็นคำเชื่อมแทน แทนนามวลี "ป่าไม้ปิ่น" และ ~~เชื่อมนามวลี~~
 ประโยค "อันเป็นที่กว้างใหญ่ไพศาลมาก"

การเขียนที่จะทำให้เจ้าพวกทองนั้นคือการ เล่นแลการ
 คบค้าสมาคมในหมู่พวกพ้อง ซึ่งนับว่าเป็นการเล่าเรียน
 แพนกหนึ่งเหมือนกัน แต่เป็นแพนกสะเคาแลชนมหม้อ
 แงงถั่วอันจะกินชุ่มซำไม่ได้ (จดหมายจางวางหว่า น.๑๘)

"อัน" เป็นคำเชื่อมแทน แทนนามวลี "สะเคาแลชนมหม้อแกงถั่ว" และ ~~เชื่อม~~
~~นามวลี~~กับประโยค "อันจะกินชุ่มซำไม่ได้"

แฉรายละเอียดยศขั้นของนายบุญธรรม ทองไข่มุกด์
 กว่า ๓๐ ล้านซึ่งเป็นหลักฐานที่ ป.ป.ป. ถือว่าร่ำรวย
 ผิดปกติ อันมาจากตำแหน่งหน้าที่ราชการที่มีอิทธิพล
เกี่ยวข้องกับหน่วยราชการและพ่อค้า

(ไทยรัฐ ๒๒ ธ.ค. ๒๕๒๒ น.๑๖)

"อัน" เป็นคำเชื่อมแทน แทนกริยาวลี "ร่ำรวยผิดปกติ" และ ~~เชื่อมนามวลี~~
 กับประโยค "อันมาจากตำแหน่งหน้าที่ราชการที่มีอิทธิพลเกี่ยวข้องกับหน่วยราชการและพ่อค้า"

คอลัมน์ "บนเส้นทางแห่งเกียรติและงาน" นั้น "สกุลไทย"
 พยายามนำมาเสนอเกียรติและงานของบุคคลในแขนง
 ต่าง ๆ เพื่อให้ท่านผู้อ่านได้สัมผัสผลงานอันควรค่า
แก่การยกย่อง (สกุลไทย ฉ.๑๓๘๔ น.๘๖)

"อัน" เป็นคำเชื่อมแทน แทนนามวลี "ผลงาน" และ ~~เชื่อมนามวลี~~กับประโยค
 "อันควรค่าแก่การยกย่อง"

๔.๓ "อัน" ที่เป็นส่วนหนึ่งของคำเชื่อมสรุปความ

คำเชื่อมสรุปความ คือ คำเชื่อมที่ทำหน้าที่เชื่อมประโยค ๒ ประโยคเข้าด้วยกันและแสดงว่าประโยคหลัง มีความสัมพันธ์กับประโยคหน้า โดยที่สรุปความของประโยคหน้า การสรุปความนั้น อาจสรุปความในทำนองข้อยุติของการกระทำ หรือเหตุการณ์ หรืออาจจะสรุปความในทำนองบอกเหตุผลก็ได้ อย่างไรก็ตามอย่างหนึ่ง "อัน" ที่เป็นส่วนหนึ่งของคำเชื่อมสรุปความ จะอยู่หลังคำกริยา "เป็น" เสมอ และทำหน้าที่ร่วมกันเป็นคำเชื่อมสรุปความ ซึ่งอาจจะปรากฏในลักษณะดังนี้ คือ

๑. เป็นอัน + กริยาวลี + ว่า + ประโยค
๒. เป็นอัน + (ว่า) + $\left\{ \begin{array}{l} \text{ประโยค} \\ \text{กริยาวลี} \end{array} \right.$
๓. ประธาน + เป็นอัน + กริยาวลี

คำว่า "อัน" ที่ใช้ร่วมกับคำกริยา "เป็น" เป็นคำเชื่อมสรุปความ มีใช้ตั้งแต่สมัยอยุธยา จนถึงปัจจุบัน

การใช้ อัน เป็นส่วนหนึ่งของคำเชื่อมสรุปความในสมัยต่าง ๆ

สมัยสุโขทัย

ในข้อมูลสมัยสุโขทัยไม่ปรากฏการใช้ "อัน" หลังคำกริยา "เป็น" ทำหน้าที่เป็นคำเชื่อมสรุปความ ทั้งในศิลาจารึก และในไตรภูมิพระร่วง

สมัยอยุธยา

"อัน" ที่ใช้ร่วมกับคำกริยา "เป็น" เป็นคำเชื่อมสรุปความมีใช้น้อยมาก และมักใช้นำหน้ากริยาวลีในลักษณะดังนี้ เป็นอัน + กริยาวลี

ตัวอย่าง

แลโหมนัศเวทนานั้นให้ค้ำแคนเสียบแทงจิตรนั้นให้
ลำบาก กุจเป็นอันกำทราบอันชูปด้วยยาพิษ แลมาถูก
ต้องเสียบแทงในทหัยวัตถุนั้นก็เป็นอันลำบากยิ่ง
นักหนาก็ไหลลงไปในฉัสสาหารอันถูกต้องทุกชั้น

(ประชุมจดหมายเหตุ น.๔๓)

"อัน" ปรากฏหลังคำกริยา "เป็น" ทำหน้าที่ร่วมกันเป็นคำเชื่อมสรุปความ
นำหน้ากริยาลึ "ลำบากยิ่งนักหนา"

สมัยรัตนโกสินทร์

ในข้อมูลสมัยรัตนโกสินทร์ ตั้งแต่รัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก จนถึง
รัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ไม่ปรากฏการใช้ "อัน" ที่เป็นคำเชื่อมสรุป
ความ คำว่า "อัน" ใช้ในลักษณะเช่นนี้ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
จนถึงปัจจุบัน "อัน" อาจจะปรากฏตามลำพัง หรืออาจจะปรากฏร่วมกับคำว่า "ว่า" เป็น "อันว่า"

ตัวอย่าง

จึงทรงพระราชดำริเห็นว่าซึ่งขุนโสภณเพชรรัตน์
มากล่าวก่อนว่าอากรมีภาษีเพียงสิบชั่งเท่านั้น
ก็เป็นอันตัดขาดรับแพ้แก่คนใหม่นั้นถึงสองร้อย

เก้าสิบชั่ง

(ประกาศร.๔ น.๑๘)

"อัน" ปรากฏหลังคำกริยา "เป็น" ทำหน้าที่ร่วมกันเป็นคำเชื่อมสรุปความ
นำหน้ากริยาลึ "ตัดขาดรับแพ้แก่คนใหม่นั้นถึงสองร้อยเก้าสิบชั่ง"

อนึ่งเมืองพรหมเมืองอินทสองเมืองนี้ แต่ก่อนแมน
ในพระราชกัณฑ์เทศน์หมายก็เขียนไว้ว่าเมืองพรหมบุรี
เมืองอินทบุรี เหมือนกัน ก็เป็นอันถูกต้องอยู่แล้ว

(ประกาศร.๔ น.๒๔)

"อัน" ปรากฏหลังคำกริยา "เป็น" ทำหน้าที่ร่วมกันเป็นคำเชื่อมสรุปความ
นำหน้ากริยาวลี "ถูกต้องอยู่แล้ว"

ที่เรียกกันว่าบาลีนั้นว่า สมिति จึงมักเขียนว่า สำเรทธิ
บ้าง สำเรทธิบ้าง เสรทธิบ้าง เสรทธิบ้าง ครั้น
พิจารณาเหตุก็เป็นอันน่ารังเกียจว่าเป็นอุทริชาวัก
หรือนักบวชสึกไป (ประกาศร.๔ น.๔๐-๔๑)

"อัน" ปรากฏหลังคำกริยา "เป็น" ทำหน้าที่ร่วมกันเป็นคำเชื่อมสรุปความ
นำหน้ากริยาวลี "น่ารังเกียจว่าเป็นอุทริชาวักหรือนักบวชสึกไป"

เขียนหนังสือนี้ในเวลา ๒ ยาม เมื่อแล้วเสร็จเวลา
๗ ทุ่ม เคี้ยวข้าวสว่างแล้ว มีคอกอยู่ที่หัวทุ่มเคี้ยวเท่านั้น
อย่างเดียวกับเขนตปีเตอส์เบ็ค เพราะละติจูดเท่ากัน
เป็นอันไค้ฤกษ์ต้องประชมเคี้ยวนี้ หาไม่แคคออก
(ไกลบ้าน ล.๒ น.๕๒)

"อัน" ปรากฏหลังคำกริยา "เป็น" ทำหน้าที่ร่วมกันเป็นคำเชื่อมสรุปความ
นำหน้ากริยาวลี "ไค้ฤกษ์ต้องประชมเคี้ยวนี้"

เจ้าแผ่นดินได้บอกกับไปรมมินิสเตอร์ว่า ถ้าหากว่า
จะเลิกให้ไค้จะต้องขอเงินเพิ่มเติมอีก เพราะ
อย่างไรก็คงจะต้องมีที่ให้ ถ้าให้ตราฎกกว่าของ
ถ้าต้องให้ของจะต้องขอเงินเติม เพราะเหตุนั้น
จึงไค้ส่งกันไปไค้ สายสร้อยของเดิมเป็นอันเลิก
ไม่ไค้ พอกี่ว่าดี (ไกลบ้าน ล.๒ น.๖๓)

"อัน" ปรากฏหลังคำกริยา "เป็น" ทำหน้าที่ร่วมกันเป็นคำเชื่อมสรุปความ
นำหน้ากริยาวลี "เลิกไม่ไค้"

การคักฟีนใช้จ้างลูกจ้างลาวเหมาปีละซั้ง กินอยู่เป็น
ของจ้าง แต่ถาอยู่ไม่ครบปีไปเสียก่อนไม่ต้องให้อะไรเลย
ไค่ฟีนเปล่า จึงเป็นอันไค่ความว่าด้วยเหตุนี้เองเป็นเรื่อง
ให้พวกลาวละทิ้งการรับจ้างทำนาที่คลองรังสิต

(พระบรมราชาธิบายร.๕ น.๑๑)

"อัน" ปรากฏหลังคำกริยา "เป็น" ทำหน้าที่ร่วมกันเป็นคำเชื่อมสรุปความ
นำหน้ากริยาวลี "ไค่ความว่าด้วยเหตุนี้เองเป็นเรื่องให้พวกลาวละทิ้งการรับจ้างทำนา
ที่คลองรังสิต"

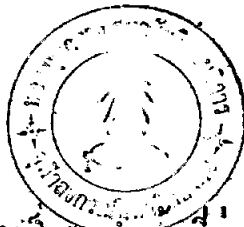
ชายชนิดนี้ชื่อบุรี เกรมาสเคอโคโรนาด้วยเงินที่เมีย
อยากไค่ไปซื้อกำไลมือ ก็เป็นอันว่าสูญกำไลมือเสียวันละ
หนอยนั้นเอง

(จดหมายจางวางหว่า น.๑๑๑)

"อันว่า" ปรากฏหลังคำกริยา "เป็น" ทำหน้าที่ร่วมกันเป็นคำเชื่อมสรุปความ
นำหน้ากริยาวลี "สูญกำไลมือเสียวันละหนอยนั้นเอง"

ในภาษาสันสกฤต ไค่มีคำรว่าด้วยตัวธาตุนีมาตั้งสอง
พันปีแล้ว เขาไค่จัดแบ่งคำในภาษาออกเป็นหมวดหมู่
ตามความหมายของคำที่เห็นว่ามาจากธาตุตัวนั้นตัวนี้
นักปราชญ์นิรุกติศาสตร์ชาวตะวันตกไค่อาศัยคำในคำร
นี้เป็นเครื่องไปเปรียบเทียบกับคำในภาษกรีกและ
ละติน เป็นต้น เพื่อแยกกระจายคำหรือวิเคราะห์
ส่วนที่ประกอบกันออกก็ไค่ผลเป็นที่ประจักษ์ว่า
ภาษาเหล่านี้มีตัวธาตุนีร่วมกัน เป็นอันสันนิษฐานไค่ว่า
ภาษาเหล่านี้ คือ สันสกฤต กรีก และละติน เป็นต้น
สืบมาจากภาษาดั้งเดิมภาษาเดียวกันแต่ครั้งดึกดำบรรพ์

(นิรุกติศาสตร์ น.๔๓)

"อัน" ปรากฏหลังคำกริยา "เป็น" ทำหน้าที่ร่วมกันเป็นคำเชื่อมสรุปความ นำหน้ากริยาลี "สันนิษฐานได้ว่าภาษาเหล่านี้ คือ สันสกฤต กรีก และละตินเป็นต้น สืบมาจากภาษาดั้งเดิมภาษาเดียวกันแต่ครั้งดึกดำบรรพ์"

"ผมคิดว่าตอบไปแล้ว เรียนให้ทราบเมื่อครู่นี้ครับ" ศกรเสียงแข็ง
"เป็นอันว่าแจะจะไม่ขอให้ฉันช่วย" นายอรรถดิง

(บุลากรง ล.๑ น.๑๑๕)

"อันว่า" ปรากฏหลังคำกริยา "เป็น" ทำหน้าที่ร่วมกันเป็นคำเชื่อมสรุปความ นำหน้าประโยค "แจะจะไม่ขอให้ฉันช่วย"

"เข้าไปเอง" แล้วเด็กชายก็เดินเข้าไปที่สาซึ่งนั่งอมยิ้มอยู่
พอดูก็เข้าลงก็ไม่มีสัญญาณจากสา จึง เป็นอันว่าปลอตกภัย

(เด็กน้อย น.๖๓)

"อันว่า" ปรากฏหลังคำกริยา "เป็น" ทำหน้าที่ร่วมกันเป็นคำเชื่อมสรุปความ นำหน้ากริยาลี "ปลอตกภัย"

"อัน" ที่ใช้ร่วมกับคำกริยา "เป็น" เป็นคำเชื่อมสรุปความ อาจปรากฏได้ใน คำแห่งเดียวกับคำว่า "ที่" ที่อยู่หลังคำกริยา "เป็น" และนำหน้าประโยคลดฐานะ แต่ "อัน" และ "ที่" จะใช้ต่างกัน คือ "อัน" เมื่อปรากฏหลังคำกริยา "เป็น" จะทำหน้าที่เป็นคำเชื่อมสรุปความ ส่วน "ที่" ที่นำหน้าประโยคลดฐานะ (ไม่ปรากฏบท ประธาน) หลังคำกริยา "เป็น" จะทำหน้าที่เป็นบทขยายของกริยา "เป็น" เช่น

ก. ที่เรียกกันว่าบาลีนั้นว่า สมิตฺติ จึงมักเขียนว่า สำเรทธิบ้าง สำเรทธ บ้าง เสเรทธิบ้าง เสเรทธบ้าง ครั้นพิเคราะห์ก็ถูกเป็นอันนํารังเกียจว่าเป็นอุคฺริชาววัด หรือนักบวชสึกไป

ข. ที่เรียกกันว่าบาลีนั้นว่า สมิตฺติ จึงมักเขียนว่า สำเรทธิบ้าง สำเรทธ บ้าง เสเรทธิบ้าง เสเรทธบ้าง ครั้นพิเคราะห์ก็ถูกเป็นที่นํารังเกียจว่าเป็นอุคฺริชาววัด หรือนักบวชสึกไป

"อัน" และ "ที่" ในประโยค ก. และ ข. อยู่ในตำแหน่งเดียวกัน แต่หน้าที่ของคำทั้ง ๒ ต่างกัน คือ "อัน" เป็นส่วนประกอบของคำเชื่อมสรุปความ ส่วน "ที่" เป็นคำนำหน้าประโยคลดฐานะ

๔.๔ "อัน" ที่นำหน้าหัวข้อ (Tonic) ของประโยค

หัวข้อ (Tonic) ^๑ ที่อยู่หลังคำว่า "อัน" มีฐานะได้ ๓ ประการ คือ

๑. เป็นนามวลี ซึ่งอาจจะทำหน้าที่เป็น หน่วยประธาน หน่วยกรรมตรง หรือหน่วยนามเคี้ยว
๒. เป็นกริยาวลี กริยาวลีหลังคำว่า "อัน" จะทำหน้าที่เป็นหน่วยประธาน หรือหน่วยกรรมตรงในประโยคไต่อย่างนามวลี โดยอาจจะมีคำว่า "แล" หรือคำว่า "แม้" นำหน้าคำว่า "อัน" ทำหน้าที่เชื่อมหัวข้อของประโยคกับข้อความที่มาก่อน
๓. เป็นประโยค ประโยคหลังคำว่า "อัน" จะเป็นหัวข้อของประโยค โดยไม่ได้เป็นส่วนประกอบของประโยคที่ตามมา ส่วน ประโยค หรือกริยาวลีที่ตามมาจะทำหน้าที่เป็นบทขยายหัวข้อดังกล่าว

ที่น่าสังเกตคือ เมื่อคำว่า "อัน" นำหน้านามวลี กริยาวลี หรือประโยคที่เป็นหัวข้อ มักจะมีคำว่า "นี้" "นั่น" และ "ใด" ตามหลังหัวข้อนั้น ช่วยเน้นให้เห็นหัวข้อของประโยคชัดเจนยิ่งขึ้น

การใช้คำว่า "อัน" นำหน้าหัวข้อของประโยค มีมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย จนถึงปัจจุบัน แต่การใช้ "อัน" ในลักษณะเช่นนี้ในปัจจุบันมีไม่มากนัก

การใช้ อัน นำหน้าหัวข้อของประโยคในสมัยต่าง ๆ

สมัยสุโขทัย

ในข้อมูลสมัยสุโขทัยใช้คำว่า "อัน" นำหน้าหัวข้อของประโยค ๒ ลักษณะ คือ

^๑ดูบทที่ ๑ หน้า ๕.

นำหน้าหัวข้อที่เป็นนามวลี และที่เป็นกริยาวลี และ "อัน" อาจจะปรากฏตามลำพัง หรือปรากฏร่วมกับคำว่า "ว่า" เป็น "อันว่า"

ตัวอย่าง

๐ เขาจึงเอาน้ำมาล้างคืนพระมหาสามีสุมเอาน้ำกิน
ชุกเอาคืนที่มหาสามีสรีศรัทธาราชจุฬามณี เขียบที่ใด
ยอคืนที่นั่น ชุกเอาคืนที่นั่นอันคืนนี้เขาไว้ไว้บูชา

(หลัก ๒)

"อัน" ใช้หน้านามวลี "คืนนี้" ซึ่งเป็นหัวข้อ ทำหน้าที่เป็นหน่วยกรรมตรงในประโยค "อันคืนนี้เขาไว้ไว้บูชา"

พระบาลีชื่อไทยราชผู้เป็นลูกพระยาเลอไทย เป็นหลาน
แก่พระยารามราช เมื่อได้เสวยราชย์ในเมืองศรีสัตต
นาลัยสุโขทัยได้ราชาภิเษก อันฝูงท้าวพระยาทั้งหลาย
อันเป็นมิตรสหาย อันมีในสี่ทิศนี้ แต่งกระยาจกถวาย
ของฝากหมากปลามาไหว้ (หลัก ๓)

"อัน" ใช้หน้านามวลี "ฝูงท้าวพระยาทั้งหลาย อันเป็นมิตรสหาย อันมีในสี่ทิศนี้" ซึ่งเป็นหัวข้อ ทำหน้าที่เป็นหน่วยประธานในประโยค "อันฝูงท้าวพระยาทั้งหลาย อันเป็นมิตรสหาย อันมีในสี่ทิศนี้ แต่งกระยาจกถวายของฝากหมากปลามาไหว้"

อันหนึ่งโสดนับแต่ปีสถาปนาพระมหาธาตุนั้นไปเมื่อน้ำ
ได้แก่สลับแก่ปีถึงปีถุน อันว่าพระปิฎกไตรนี้จักหายแล

(หลัก ๓)

"อันว่า" ใช้หน้านามวลี "พระปิฎกไตรนี้" ซึ่งเป็นหัวข้อ ทำหน้าที่เป็นหน่วยประธานในประโยค "อันว่าพระปิฎกไตรนี้จักหายแล"

อันว่า ศิรัจฉาน นี้แลจะมี ธรรมสัญญา นั้นหา มิได้ มากนัก
หนา ฯ อันว่า ธรรมสัญญา นั้น รู้จักบุญจักกรรม เลือก
ศิรัจฉานจะ รู้จักบุญจักกรรม ไส้ ฯ

(ไตรภูมิ น.๓๖)

ข้อความข้างต้นปรากฏคำว่า "อันว่า" ๒ แห่ง ทำหน้าที่ดังนี้

- ๑. "อันว่า" ใช้นำหน้านามวลี "ศิรัจฉานนี้" ซึ่งเป็นหัวข้อ ทำหน้าที่เป็นหน่วย
ประธานในประโยค "อันว่าศิรัจฉานนี้แลจะมีธรรมสัญญานั้นหา มิได้ มากนักหนาแล ฯ"
- ๒. "อันว่า" ใช้นำหน้านามวลี "ธรรมสัญญานั้น" ซึ่งเป็นหัวข้อ ทำหน้าที่เป็น
หน่วยประธานในประโยค "อันว่าธรรมสัญญานั้น รู้จักบุญจักกรรม"

อันจะเป็นผู้หญิงกว่านางอสนธิมิตตานี้จะรอยว่าหา
มิได้เลย ฯ เหมือนท่านรำพึงในใจท่านตั้งนี้บมิอย่าแล
ท่านจึงมิดูเราถึงสองตาเพื่อคั้งนั้น ฯ อันว่า เนื้อความ
นั้น รู้ถึงพระภรรณสมเด็จพระบาทพระเจ้าศรีธรรมมา
โสกราช ฯ นั้น ธก็รำพึงในพระทัยว่าคั้งนี้

(ไตรภูมิ น.๑๖๐)

ข้อความข้างต้นปรากฏคำว่า "อัน" และ "อันว่า" ทำหน้าที่ดังนี้

- ๑. "อัน" ใช้นำหน้ากริยาวลี "จะเป็นผู้หญิงกว่านางอสนธิมิตตานี้" ซึ่งเป็นหัว
ข้อ ทำหน้าที่เป็นหน่วยกรรมตรงในประโยค "อันจะเป็นผู้หญิงกว่านางอสนธิมิตตานี้จะรอย
ว่าหา มิได้ เลย"
- ๒. "อันว่า" ใช้นำหน้านามวลี "เนื้อความนั้น" ซึ่งเป็นหัวข้อ ทำหน้าที่เป็น
หน่วยประธานในประโยค "อันว่าเนื้อความนั้น รู้ถึงพระภรรณสมเด็จพระบาทพระเจ้าศรี
ธรรมมาโสกราช ฯ นั้น"

แลอันว่าจะเกิดมีพระพุทธรเจ้ามากกว่า ๕ องค์ ใส่ห่อนมี

(ไตรภูมิ น.๒๔๓)

"อันว่า" ใช้นำหน้ากริยาวลี "จะเกิดมีพระพุทธเจ้ามากกว่า ๕ องค์ได้" ซึ่งเป็นหัวข้อ ทำหน้าที่เป็นหน่วยประธานในประโยค "แต่อันว่าจะเกิดมีพระพุทธเจ้ามากกว่า ๕ องค์ได้บ่อนมี"

สมัยอยุธยา

ในสมัยอยุธยามีการใช้คำว่า "อัน" นำหน้าหัวข้อของประโยคที่เป็น นามวลี และกริยาวลี เช่นเดียวกับสมัยสุโขทัย และคำว่า "อัน" อาจจะปรากฏตามลำพัง หรือปรากฏร่วมกับคำว่า "ว่า" เป็น "อันว่า" ก็ได้

ตัวอย่าง

เมื่อแลท่านรู้ว่าอัคนีทั้งปวงมาถึงสถานที่นั้นเป็นสุข
สนุกสบายอยู่ แลอันมานี้ เสมอใจนิก

(ประชุมจดหมายเหตุ น.๑๔)

"อัน" ใช้นำหน้ากริยาวลี "มา " ซึ่งเป็นหัวข้อ ทำหน้าที่เป็นหน่วยประธานในประโยค "แต่อันมานี้เสมอใจนิก"

อันว่าทางคือพระอัฐรังคิมรรคธรรม อันกอปรด้วยองค์
๔ ประการนี้ เปนทางอันเดียวมิได้เป็นสองทาง

(ประชุมจดหมายเหตุ น.๓๗)

"อันว่า" ใช้นำหน้านามวลี "ทางคือพระอัฐรังคิมรรคธรรม อันกอปรด้วยองค์ ๔ ประการนี้" ซึ่งเป็นหัวข้อ ทำหน้าที่เป็นหน่วยประธานในประโยค "อันว่าทางคือพระอัฐรังคิมรรคธรรม อันกอปรด้วยองค์ ๔ ประการนี้ เปนทางอันเดียวมิได้เป็นสองทาง"

ครั้นเจริญพระอัฐรังคิมรรคธรรมอันกอปรด้วยองค์
๔ ประการ ให้บังเกิดในสันดานในกาลเมื่อใด อันว่า
รากคันทาคูจป็นยาพิษนั้น ก็รับดับตายในกาลเมื่อนั้นแล
พระศกาคตตรัสเทศนาให้แจ้งแก่ท่านทั้งปวงดังนี้ แม่

อันว่าพระพุทธเจ้าทั้งหลายก็ดี ก็ย่อมตรัสเทศนาคังนี้

(ประชุมจกหมายเหตุ น.๓๘)

ข้อความข้างต้นปรากฏคำว่า "อันว่า" ๒ แห่ง ทำหน้าที่ดังนี้

๑. "อันว่า" ใช้นำหน้านามวลี "ราคคัณหาคูจป็นยาพิษนั้น" ซึ่งเป็นหัวข้อ ทำหน้าที่เป็นหน่วยประธานในประโยค "อันว่าราคคัณหาคูจป็นยาพิษนั้นก็รับดับหายในกาลเมื่อนั้นแล"

๒. "อันว่า" ใช้นำหน้านามวลี "พระพุทธเจ้าทั้งหลายก็ดี" ซึ่งเป็นหัวข้อ ทำหน้าที่เป็นหน่วยประธานในประโยค "แม้อันว่าพระพุทธเจ้าทั้งหลายก็ดี ก็ย่อมตรัสเทศนาคังนี้"

อันว่าหลวงเจ้าวัคั่น เป็นประธานแก่ภิกษุทั้งหลายอันเป็น

ลูกวัดแลมีคูจโค อันว่าจิตร ก็เป็นประธานแก่เจตสิกทั้งหลาย

ก็มีคูจั่น

(ประชุมจกหมายเหตุ น.๔๑)

ข้อความข้างต้นปรากฏคำว่า "อันว่า" ๒ แห่ง ทำหน้าที่ดังนี้

๑. "อันว่า" ใช้นำหน้านามวลี "หลวงเจ้าวัคั่น" ซึ่งเป็นหัวข้อ ทำหน้าที่เป็นหน่วยประธานในประโยค "อันว่าหลวงเจ้าวัคั่นเป็นประธานแก่ภิกษุทั้งหลายอันเป็นลูกวัดแลมีคูจโค"

๒. "อันว่า" ใช้นำหน้านามวลี "จิตร" ซึ่งเป็นหัวข้อ ทำหน้าที่เป็นหน่วยประธานในประโยค "อันว่าจิตรก็เป้นประธานแก่เจตสิกทั้งหลายก็มีคูจั่น"

อันว่าบุคคลผู้ใด มีอายุศม์แต่วันเดียว แลเล็งเห็นซึ่ง

อันเกิดแลดับแห่งปัจจุขันธ์นี้ อันว่าชีวิต แห่งบุคคล

วันเดียวนั้น ประเสริฐกว่าชีวิตร้อยปีนั้นแล ฯ

(ประชุมจกหมายเหตุ น.๔๑)

ข้อความข้างต้นปรากฏคำว่า "อันว่า" ๒ แห่ง ทำหน้าที่ดังนี้

๑. "อันว่า" ใช้นำหน้านามวลี "บุทคลผู้ใด" ซึ่งเป็นหัวข้อ ทำหน้าที่เป็นหน่วย
ประธานในประโยค "อันว่าบุทคลผู้ใดมีอายุศักราชแต่วันเดียว"

๒. "อันว่า" ใช้นำหน้านามวลี "ชีวิตรแห่งบุทคลวันเดียนั้น" ซึ่งเป็นหัวข้อ
ทำหน้าที่เป็นหน่วยประธานในประโยค "อันว่าชีวิตรแห่งบุทคลวันเดียนั้นประเสริฐกว่าชีวิต
ร่อยป็นั้นแล ฯ"

อันว่านักปราชญ์ใดแลเห็นซึ่งสุขเวทนานั้น ว่าเปเนวิปริ-
ณามธรรม เหตุว่าสุขเวทนานั้นย่อมแปรเปเนทุกข์เมื่อ
ภายหลัง แลเล็งเห็นทุกขเวทนานั้นจุงเป็นอันกำทราบ
อาบด้วยยาพิษ แลเลงเห็นอทุกขสมสุขเวทนาอันรับ
เปเนสุขนั้นว่า บมีเที่ยง อันว่า นักปราชญ์นั้นชื่อว่า
เลงเห็นเปเนอันชอบนักหนา (ประชุมจดหมายเหตุ น.๔๓)

ข้อความข้างต้นปรากฏคำว่า "อันว่า" ๒ แห่ง ทำหน้าที่ดังนี้

๑. "อันว่า" ใช้นำหน้านามวลี "นักปราชญ์ใด" ซึ่งเป็นหัวข้อ ทำหน้าที่เป็นหน่วย
ประธานในประโยค "อันว่านักปราชญ์ใดแลเห็นซึ่งสุขเวทนานั้น ว่าเปเนวิปริณามธรรม"

๒. "อันว่า" ใช้นำหน้านามวลี "นักปราชญ์นั้น" ซึ่งเป็นหัวข้อ ทำหน้าที่เป็น
หน่วยประธานในประโยค "อันว่า นักปราชญ์นั้นชื่อว่าเลงเห็นเปเนอันชอบนักหนา"

อันว่าบุทคลหมุ่ใดแลมีปรกติห้องเทียวไปด้วยคนพาลนั้น
อันว่าบุทคลหมุ่นั้นก็จะมีงเกิดทุกข์โสกาถูกรัดนกาลช้านาน
(ประชุมจดหมายเหตุ น.๔๕)

ข้อความข้างต้นปรากฏคำว่า "อันว่า" ๒ แห่ง ทำหน้าที่ดังนี้

๑. "อันว่า" ใช้นำหน้านามวลี "บุทคลหมุ่ใดแล" ซึ่งเป็นหัวข้อ ทำหน้าที่เป็น
หน่วยประธานในประโยค "อันว่าบุทคลหมุ่ใดแลมีปรกติห้องเทียวไปด้วยคนพาลนั้น"

๒. "อันว่า" ใช้นำหน้านามวลี "บุคคลหมุนั้น" ซึ่งเป็นหัวข้อ ทำหน้าที่เป็นหน่วย
ประธานในประโยค "อันว่าบุคคลหมุนั้นก็จะบังเกิดทุกข์โสกาถูรลีนกาลช้านาน"

สมัยรัตนโกสินทร์

ในสมัยรัตนโกสินทร์มีการใช้คำว่า "อัน" นำหน้าหัวข้อของประโยค ๒ ลักษณะ
คือ นำหน้านามวลี และประโยค โดยพบข้อมูลการใช้คำว่า "อัน" เพียง ๒ ช่วง คือ

ช่วงที่ ๑ ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมัยใช้มาก โดยเฉพาะในหนังสือเรื่อง สามก๊ก

ช่วงที่ ๒ ในปัจจุบันนิยมคำว่า "อัน" นำหน้าหัวข้อของประโยคที่เป็น

นามวลี

ตัวอย่าง

อันว่าเสวะกามาตยเมื่อประพตติตั้งอยู่ในคลองบุศิธรรม
แลคักเสี่ยซึ่งอะคะติทั้งสี่ มีนันทาคะติเป็นต้นให้ขาดแล
บันชาคความตั้งในยอันเรากล่าวมานี้ อันว่าความสิริ
สวัสดิสทิสภาพลมงคผลประโยชน์ แลอิศริยศบริวารยศ
ก็จะอุบัติวิทันนาการจำเริญมีแก่เสวะกามาตยผู้นั้นประจุ
พระจันทร์เมื่อวันสุกะปักชะสิบห้าค่ำ

(กนิ๓ ล.๑ น.๖๗).

ข้อความข้างต้นปรากฏคำว่า "อันว่า" ๒ แห่ง ทำหน้าที่ดังนี้

๑. "อันว่า" ใช้นำหน้านามวลี "เสวะกามาตย" ซึ่งเป็นหัวข้อ ทำหน้าที่เป็น
หน่วยประธานในประโยค "อันว่าเสวะกามาตยเมื่อประพตติตั้งอยู่ในคลองบุศิธรรม แลคัก
เสี่ยซึ่งอะคะติทั้งสี่"

๒. "อันว่า" ใช้นำหน้านามวลี "ความสิริสวัสดิสทิสภาพลมงคผลประโยชน์ แลอิศริยศ
บริวารยศ" ซึ่งเป็นหัวข้อ ทำหน้าที่เป็นหน่วยประธานในประโยค "อันว่าความสิริสวัสดิสทิสภา
ผลมงคผลประโยชน์ แลอิศริยศบริวารยศ ก็จะอุบัติวิทันนาการจำเริญมีแก่เสวะกามาตยผู้นั้น"

เล่าปี่จึงตอบว่าควรแล้ว แลซึ่งเรากล่อมเมืองไว้นี้ก็รอบทั้ง
สี่ด้าน เมืองก็จวนจะเสียดูอยู่แล้ว อันพวกโจรก็เป็นชาย
ชาติทหารอุปมาเหมือนสุนัขจิ้งจอก

(สามก๊ก ล.๑ น.๒๘)

"อัน" ใช้นำหน้านามวลี "พวกโจร" ซึ่งเป็นหัวข้อ ทำหน้าที่เป็นหน่วยประธาน
ในประโยค "อันพวกโจรก็เป็นชายชาติทหาร"

อันเราพี่น้องสามคนอุปมาประดุจหงส์ ซึ่งจะอาศัยใน
ป่านี้ไม่สมควร

(สามก๊ก ล.๑ น.๓๒)

"อัน" ใช้นำหน้านามวลี "เราพี่น้องสามคน" ซึ่งเป็นหัวข้อ ทำหน้าที่เป็นหน่วย
ประธานในประโยค "อันเราพี่น้องสามคนอุปมาประดุจหงส์"

เชี่ยวชาญจึงว่า ท่านอยู่เมืองไกลมิรู้วามหาอุปราชนี้
มีวิชาการและกลอุบายปัญญากว้างขวาง อันมหาอุปราช
นายเราสารพักรู้

(สามก๊ก ล.๒ น.๓๕)

"อัน" ใช้นำหน้านามวลี "มหาอุปราชนายเรา" ซึ่งเป็นหัวข้อ ทำหน้าที่เป็น
หน่วยประธานในประโยค "อันมหาอุปราชนายเราสารพักรู้"

เดี๋ยวส่งบอกว่า อันเมืองเสฉวนนั้นจะได้ช่องสุมผู้คน
หักปรีอทหารทั้งปวงยกไปปราบปรามบ้านเมืองฉะนี้
หามิได้ ข้าพเจ้าไม่เคยเห็น อันประเพณีเมืองเสฉวน
ปราบปรามข้าศึกซึ่งเป็นเสี้ยนหนามนั้น ต้องถือเอาความสัตย์
สุจริตเป็นขี้ป้องกัน

(สามก๊ก ล.๒ น.๔๒)

ข้อความข้างต้นปรากฏคำว่า "อัน" ๒ แห่ง ทำหน้าที่ดังนี้

๑. "อัน" ใช้นำหน้านามวลี "เมืองเสฉวนนั้น" ซึ่งเป็นหัวข้อ ทำหน้าที่เป็น
หน่วยประธานในประโยค "อันเมืองเสฉวนนั้นจะได้ช่องสุมผู้คนหักปรีอทหารทั้งปวงยกไป
ปราบปรามบ้านเมืองฉะนี้หามิได้"

๒. "อัน" ใช้นำหน้าประโยค "ประเพณีเมืองเสฉวนปราบปรามข้าศึกซึ่งเป็น
เลื่อนหนามนั้น" ซึ่งเป็นหัวข้อ โดยมี "ต้องถือเอาความสัตย์สุจริตเป็นเบื้องหน้า" เป็น
บทขยายหัวข้อ

ขงเบ้งจึงว่า อันโจโฉรักหญิงสองคนนี้ ได้ถูกเป็นโคลงไว้
ข้าพเจ้าจำได้เป็นสำคัญอยู่ (สามก๊ก น.๖๕๕)

"อัน" ใช้นำหน้าประโยค "โจโฉรักหญิงสองคนนี้" ซึ่งเป็นหัวข้อ โดยมี "ได้ถูก
เป็นโคลงไว้" เป็นบทขยายหัวข้อ

ชาวเมืองแพร์เขาเล่ากันมาว่า คั้งเดิมที่เดียวบริเวณนี้
เป็นป่าละเมาะรกทึบ ป่ายังไม่ไ้ถูกทำลายจนโล่งเตียน
ไปเหมือนเดิยวนี้อันป่าละเมาะนั้นชาวเมืองแพร์เขา
เรียกกันเป็นภาษาถิ่นว่า ป่าแพะแล้วก็จำเพาะให้ป่าแพะ
แห่งนี้มีคนมาเดินหลงทางหาทางออกไม่ได้อยู่เสมอ ก็เลย
กลายเป็นป่าแพะที่ลึกลับน่ากลัว

อันความลึกลับ และความน่ากลัวในความรู้สึกของคน
มีชีวิตอยู่นั้น จะมีที่ไหนน่ากลัวและลึกลับไปกว่าเมืองผีเล่า
(สกุลไทย ฉ.๑๓๕๖ น.๒๘)

ข้อความข้างต้นปรากฏคำว่า "อัน" ๒ แห่ง ทำหน้าที่ดังนี้

๑. "อัน" ใช้นำหน้านามวลี "ป่าละเมาะนั้น" ซึ่งเป็นหัวข้อ ทำหน้าที่เป็นหน่วย
กรรมตรงในประโยค "อันป่าละเมาะนั้นชาวเมืองแพร์เขาเรียกกันเป็นภาษาถิ่นว่า ป่าแพะ"
๒. "อัน" ใช้นำหน้านามวลี "ความลึกลับ และความน่ากลัวในความรู้สึกของ
คนมีชีวิตอยู่นั้น" ซึ่งเป็นหัวข้อ ทำหน้าที่เป็นหน่วยนามเดี่ยว โดยมี "จะมีที่ไหนน่ากลัว
และลึกลับไปกว่าเมืองผีเล่า" เป็นบทขยาย

ฉิว เนื้ออัน เหลืองก้วยขมื่นที่นางดูยไลให้เมื่อวานนี้รับกับ
สีสรงและจีวรที่ท่านกำลังครองอยู่เป็นอย่างยิ่ง นัยน์ตา
อันมีประกายแห่งอารมณ์สนุกสนานไม่ได้สอคสายเชียวชวน
อย่างแต่ก่อน หากสงบและมองค่าเพียงพื้นโบสถ์ชวนให้
คิดว่า อันผ้าเหลือง ๆ นั้น ไยจึงทรงอาณุภาพนัก เปลี่ยน
คนที่สนุกสนานรำเริงให้มองเศร้าซึ้ง

(ผู้ใหญ่ลี ล.๒ น.๓๖๒)

"อัน" ใช้นำหน้านามวลี "ผ้าเหลือง ๆ นั้น" ซึ่งเป็นหัวข้อ ทำหน้าที่เป็นหน่วย
ประธานในประโยค "อันผ้าเหลือง ๆ นั้นไยจึงทรงอาณุภาพนัก"

ผู้เฒ่าผู้แก่ต่างลุกขึ้นร้องเรียกให้ลูกหลานรีดเสื้อผ้า
ชุดใหม่ที่สุด มาให้แต่งตัวเพื่อจะไปรดน้ำอวยพรให้
ผู้ใหญ่ลีเขา อันการรีดเสื้อผ้านั้น จะได้กระทำกัน
เฉพาะในโอกาสพิเศษจริง ๆ เท่านั้น

(ผู้ใหญ่ลี ล.๒ น.๑๐๘๗)

"อัน" ใช้นำหน้านามวลี "การรีดเสื้อผ้านั้น" ซึ่งเป็นหัวข้อ ทำหน้าที่เป็นหน่วย
กรรมตรงในประโยค "อันการรีดเสื้อผ้านั้น จะได้กระทำกันเฉพาะในโอกาสพิเศษจริง ๆ
เท่านั้น"

จะเห็นได้ว่า คำว่า "อัน" นิยมใช้นำหน้าหัวข้อที่เป็นนามวลีมากกว่ากริยาวลี
หรือประโยค และมักจะมีคำว่า "นั้น" หรือ "นี้" หลังนามวลีที่เป็นหัวข้อ เพื่อแยก
ส่วนของประโยคให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

๔.๕ "อัน" ที่ปรากฏในคำซ้อน

"อัน" จะปรากฏในคำซ้อนในลักษณะโครงสร้างดังนี้ คือ

ตำแหน่งที่ ๑ ๒ ๓ ๔
อัน _ อัน _

คำซ้อนจะเป็น ๒ คู่ โดยคำว่า "อัน" ปรากฏในตำแหน่งที่ ๑ และที่ ๓ ส่วน ตำแหน่งที่ ๒ และที่ ๔ เป็นคำที่มีความหมายใกล้เคียงกัน อาจจะเป็นคำกริยา หรือ คำกริยาอาการย้อย ก็ได้

การใช้ "อัน" ในคำซ้อนนี้ มีมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย จนถึงปัจจุบัน แต่ปัจจุบันมี "อัน" ในคำซ้อนน้อยมาก

การใช้ อัน ในคำซ้อนในสมัยต่าง ๆ

สมัยสุโขทัย

ในข้อมูลสมัยสุโขทัยมีการใช้ "อัน" ในตำแหน่งที่ ๑ และที่ ๓ ของคำซ้อน ทั้งในศิลาจารึก และในไตรภูมิพระร่วง โดยในจารึก คำซ้อนที่มีคำว่า "อัน" มักจะทำหน้าที่เป็นบทขยายของหน่วยหลักในนามวลี หรือเป็นบทขยายของหน่วยแก่นของกริยาวลี "เป็น"

ตัวอย่าง

เอามาประภิกษิกชนเป็นคนพระพุทธรูปอันใหญ่อันถาว

อันใหญ่งามนักหนา (หลัก ๒)

"อัน" ปรากฏในคำซ้อน "อันใหญ่อันถาว" ซึ่งเป็นบทขยายของหน่วยหลัก "พระพุทธรูป"

จึงเจ้าพระยาศรีธรรมมาโศกราชประดิษฐานพระอิศวร
เป็นเจ้านี้ไว้ให้ครองสัตว์สี่ตีนสองตีนในเมืองกำแพง
เพชร แลช่วยเล็ก * ศาสนาพุทธศาสตร์และไสยศาสตร์
และพระเทพกรรมมิให้หม่นให้หมองให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

(หลัก ๑๓)

"อัน" ปรากฏในคำซ้อน "อันหนึ่งอันเดียว" ซึ่งเป็นบทขยายหลังคำกริยา "เป็น"

* คณะกรรมการพิจารณาและจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์, ประชุมศิลาจารึกภาคที่ ๑, หน้า ๑๘๗. เล็ก แปลว่า ยก

ในฝูงกิ้งนี้ท่านจักให้โทษ (ตุจลิกชยาว) และคนท่าน
ของท่านชื่อฤกษ์คือ อันขโมยอันเอาแลและท่านจักให้
ใช้จูงลิ้นหนี่สิน (กั้งท่าน) จักให้หมขโมยนั้น

(หลัก ๓๘)

"อัน" ปรากฏในคำช้อน "อันขโมยอันเอา" ซึ่งเป็นบทขยายของหน่วยหลัก
"คนท่าน ของท่าน"

รูปสสรตารูปนั้น คือรูปอันแกอันเอา ฯ

(ไตรภูมิ น.๑๐)

"อัน" ปรากฏในคำช้อน "อันแกอันเอา" ซึ่งเป็นบทขยายของหน่วยหลัก "รูป"

สมัยอยุธยา

สมัยอยุธยามีการใช้ "อัน" ในคำช้อนน้อยกว่าสมัยสุโขทัย อาจเป็นเพราะ
ในสมัยสุโขทัย คำว่า "อัน" ใช้ได้หลายหน้าที่ เช่น เป็นคำลักษณนาม คำเชื่อมแทน
นอกจากนั้นในสมัยสุโขทัย นิยมการช้อนคำ คำช้อนที่มีคำว่า "อัน" ในสมัยอยุธยามัก
ทำหน้าที่เป็นบทขยายของหน่วยหลักในนามวลี หรือเป็นบทขยายหลังคำกริยา "เป็น"
เช่นเดียวกับสมัยสุโขทัย

ตัวอย่าง

เพราะจใครเป็นพันธมิตรสหนัก เสนหาด้วยเรขอชิลมาศ

สิ่งใดแลเมืองครเนาศรีมหานคอร แลเมืองอชิลมาศ

จเป็นอนันันงอนันเฑียว

(ประชุมจดหมายเหตุ น.๗)

"อัน" ปรากฏในคำช้อน "อนันันงอนันเฑียว" ซึ่งเป็นบทขยายหลังคำกริยา "เป็น"

อันว่าทางคือพระอัญรู้งคิกมรรคธรรมอันกอประด้วยองศ์

๘ ประการนี้เปนทางอันตรงอันชื่อไปสู่นิพพานมิได้คค

คลากแคลวจากนิพพาน

(ประชุมจดหมายเหตุ น.๓๗)

"อัน" ปรากฏในคำช้อน "อันตรงอันหรือ" ซึ่งเป็นบทขยายของหน่วยหลัก "ทาง"
สมัยรัตนโกสินทร์

ในสมัยรัตนโกสินทร์มีการใช้ "อัน" แทรกในคำช้อนอยู่บ้าง แต่พบน้อยมาก
 คำช้อนที่มีคำว่า "อัน" ทำหน้าที่เช่นเดียวกับ สมัยสุโขทัย และสมัยอยุธยา

ตัวอย่าง

หนึ่งผู้เป็นสมุหตำรวจให้จงรักษาก็คือ ในพระบาทสมเด็จพระ
 บรมพิศมัยพระพุทธิเจ้าอยู่หัวอย่าให้รำคาญเคืองพระไทย
 จงมีใจจงรักษอันชอบอันจริงระไวพิทักษ์รักษาบังคับบัญชา
 ลูกขุนมนุนายหัวหมื่นแห่แหพระผู้เป็นเจ้า

(กฎ๓ ล.๑ น.๑๑๕)

"อัน" ปรากฏในคำช้อน "อันชอบอันจริง" ซึ่งเป็นบทขยายของหน่วยหลัก "ใจ"

ขอให้ชาวไทยทุกคนจงร่วมน้ำใจเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

ช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก

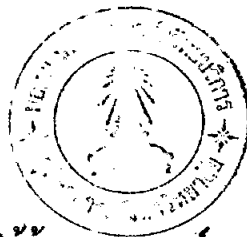
(สกุลไทย ฉ.๑๒๕๖ น.๕๔)

"อัน" ปรากฏในคำช้อน "อันหนึ่งอันเดียว" ซึ่งเป็นบทขยายหลังคำกริยา "เป็น"

น่าสังเกตว่า "อัน" ที่ใช้ในคำช้อนเป็นคำ ๒ ชนิด คือ

ก. "อัน" เป็นคำนาม และมีค่าจำนวนนับปรากฏในตำแหน่งที่ ๒ และที่ ๔
 ของคำช้อน เท่าที่พบมีตัวอย่างเดียว ได้แก่ อันหนึ่งอันเดียว

ข. "อัน" เป็นคำเชื่อมแทน และมีคำกริยาสกรรม หรือคำกริยาอกรรมย่อย
 ปรากฏในตำแหน่งที่ ๒ และที่ ๔ ของคำช้อน ตัวอย่างเช่น อันใหญ่อันดำ อันขโมยอัน
 เอา อันแก่อันเฒ่า อันชอบอันจริง อันตรงอันหรือ

๔.๖ "อัน" ที่เป็นคำลักษณนาม

คำลักษณนาม คือ "คำที่กำหนดขึ้นใช้ ไว้ท้ายคำคุณศัพท์บอกจำนวนนับ หรือ ประมาณ (บางที่ไว้ข้างหน้าก็มี และขยายคำคุณศัพท์อื่นอันได้แก่ นี้, นั้น, โน้น ก็มี) เพื่อขยายคำนามข้างหน้า" ๒

คำลักษณนามมีวิธีใช้ดังนี้ คือ

๑. ใช้หลังคำจำนวนนับ หรือบอกประมาณ เช่น เสื้อ ๓ ตัว เด็กหลาย คน เงินสิบบาท

๒. ใช้หน้าคำลำดับที่ เช่น รถคันที่หนึ่ง บ้านหลังที่สาม น้องคนที่สี่

๓. ใช้หน้าคำบอกกำหนด นี้ นั้น โน้น เช่น เด็กคนนี้ ทุเรียนผลนั้น
ที่แปลงโน้น

*ดูรายละเอียดการใช้ "อัน" ที่เป็นคำลักษณนามในสมัยต่าง ๆ ได้จาก

ก. นางสาวชวนพิศ อีสุรัตน์, "การใช้คำ และสำนวนในสมัยสุโขทัย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต แผนกวิชาภาษาไทย คณะบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๔), หน้า ๒๔-๔๗.

ข. นายปรีชา ช้างขวัญยืน, "การใช้ภาษาร้อยแก้วในภาษาไทยสมัยอยุธยา" (วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต แผนกวิชาภาษาไทย คณะบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๕), หน้า ๑๔๖-๑๔๗.

ค. นางสาววัลยา วิมุกตะลพ, "การเปลี่ยนแปลงความหมายของคำ สำนวนและลำดับของคำในภาษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์" (วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต แผนกวิชาภาษาไทย คณะบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๓), หน้า ๑๑๖-๑๒๒.

๒ บรรจบ พันธุเมธา, ลักษณะภาษาไทย, หน้า ๒๒๓.

๔. ใช้หน้าคำกริยากรรมย่อ เช่น เลื้อตัวสวย ถูกตาใหญ่
น้องคนเล็ก

นอกจากนี้ ในบางกรณีอาจมีการละคำลักษณนามได้ คือ ละลักษณนามเมื่อนำหน้าคำจำนวนนับ (หนึ่ง) เช่น กางเกงหนึ่ง ขนมสอง กาแฟสี่ เป็นต้น หรือบางกรณีมีแต่คำลักษณนาม ไม่ปรากฏคำจำนวนนับ เช่น เลื้อตัวกางเกงตัว เอากุหลาบดอก คำจำนวนนับที่ละไปจะเป็นคำว่า "หนึ่ง"

"อัน" ที่ เป็นคำลักษณนาม มีความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๕๓ ว่า "เป็นคำบอกลักษณะสิ่งของมีลักษณะยาวหรือสั้น เป็นชั้น เช่นไม้" ๒ ความนิยามนี้ "อัน" จะใช้ได้กับนามวลีน้อยมาก แต่ความจริงแล้ว ตั้งแต่สมัยสุโขทัย จนถึงปัจจุบัน ลักษณนาม "อัน" ใช้ได้กับนามวลีเป็นจำนวนมาก ไม่จำกัดแค่เฉพาะว่า จะต้องเป็นนามวลีที่มีลักษณะยาว หรือสั้น เป็นชั้น โดยจะปรากฏในตำแหน่งดังกล่าวข้างต้น ได้ยกเว้นในกรณีข้อ ๔

การใช้ อัน เป็นคำลักษณนามในสมัยต่าง ๆ

สมัยสุโขทัย

ในศิลาจารึกสมัยสุโขทัย โดยเฉพาะศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง มีการใช้ "อัน" เป็นคำลักษณนามในนามวลีเป็นจำนวนมาก ใช้ได้กับสิ่งไม่มีชีวิตทั้งใหญ่ และเล็ก ยกเว้นบุคคลจะใช้ลักษณนาม "คน" สัตว์จะใช้ลักษณนามว่า "ตัว" ส่วนในไตรภูมิพระร่วงมีลักษณนามใช้มากขึ้น โดยใช้ได้เฉพาะกับนามวลีบางคำ เช่น สิ่งซึ่ง จะมีลักษณนามว่า กวาง และลูก คาบ จะมีลักษณนามว่า คาบ เป็นต้น

๒ ในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยถือว่า "อัน" ที่นำหน้าคำกริยากรรมย่อเป็นคำเชื่อมแทน ทำหน้าที่แทนนามวลีข้างหน้า และเป็นบทประธานในประโยคซึ่งประกอบด้วยคำกริยากรรมย่อ เช่น มีปัญหาอันสำคัญ พระพุทธรูปอันใหญ่ ดอกกุหลาบอันสวยงาม

๒ คณะกรรมการชำระพจนานุกรม, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๕๓ (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, ๒๕๐๓), หน้า ๑๐๑๑.

"อัน" ที่เป็นคำลักษณนามจะใช้กับนามวลีได้หลายชนิด เช่น กงจักร เกรียน กระดิ่ง ถลอง ก้อนเลือด กอล เขา ค่ำกบไม้ ช้อง งาช้าง จรามัน เป็นต้น

ตัวอย่าง

ในปากประตูมีกระดิ่งอันหนึ่งแขวนไว้หัน (หลัก ๑)

"อัน" เป็นคำลักษณนามแทนนามวลี "กระดิ่ง" ใช้หน้าคำจำนวนนับ "หนึ่ง" (ปัจจุบัน ใช้ ใบ)

ผีเทพคาในเขาอันนั้น เป็นใหญ่กว่าทุกผีในเมืองนี้ (หลัก ๑)

"อัน" เป็นคำลักษณนามแทนนามวลี "เขา" ใช้หน้าคำบอกกำหนด "นั้น" (ปัจจุบัน ใช้ ลูก)

ครั้นว่า เป่าสังข์ดวงนั้น แลสังข์ทั้งหลายได้
๒๐,๐๐๐ ลูก อันนี้เป่าเองสังข์นั้น หากดังเอง
ดูจะมีผู้เป่าทุกดวง ๒ (ไตรภูมิ น.๑๐๐)

"อัน" เป็นคำลักษณนามแทนนามวลี "สังข์ทั้งหลายได้ ๒๐,๐๐๐ ลูก" ใช้หน้าหน่วยกำหนด "ที่เป็นเพื่อสังข์นั้น" (ปัจจุบัน ใช้ ขอน)

ทั้งระดู ๓ อันก็ถี่ กาล ๒ อัน ก็ถี่ก็หลากสิ้น
บมิเป็นปกติดังเก่า (ไตรภูมิ น.๑๘๒)

"อัน" เป็นคำลักษณนามแทนนามวลี "ระดู" และ "กาล" ใช้หลังคำจำนวนนับ "๓" และ "๒" ตามลำดับ (ปัจจุบัน ระดู ใช้ ระดู และ กาล ใช้ กาล)

^๑ชวนพิศ อีสุวรรณ์, "การใช้คำ และสำนวนในสมัยสุโขทัย", หน้า ๒๘.
^๒น่าสังเกตว่า ในตัวอย่างข้างต้นมีการใช้คำลักษณนาม "อัน" ซ้อนอยู่หลังคำลักษณนาม "ลูก" ลักษณะนามทั้ง ๒ คำต่างก็เป็นลักษณนามของคำนาม "สังข์" การใช้คำลักษณนามซ้อนกันเช่นนี้ไม่ปรากฏในข้อมูลสมัยอยุธยา และสมัยรัตนโกสินทร์

คนอันเกิดในแผ่นดินชมพูทวีปนี้ เขาบ่อนไปเกิดในแผ่นดิน

๓ อัน นั้นเลย

(ไตรภูมิ น.๔๓)

"อัน" เป็นคำลักษณนามแทนนามวลี "แผ่นดิน" ไร้หลังคำจำนวนนับ "๓"
(ปัจจุบัน ไร้ ผีน)

สมัยอยุธยา

สมัยอยุธยามีการใช้ "อัน" เป็นคำลักษณนามแทนนามวลีแคบกว่าสมัยสุโขทัย
แต่กว้างกว่าความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๘๓ คือ ไร้ได้
กับนามวลีหลายชนิดไม่เฉพาะจะต้องเป็นสิ่งที่ม่ลักษณะยาว หรือสั้น เป็นชิ้น เท่านั้น อาจ
ไร้กับ ทาง หรือ เจดีย์ เป็นต้น ก็ได้

ตัวอย่าง

จึงดีปบุรุษทั้งหลายชุมนุมกันมาพร้อมมาก่อพระเจดีย์อันหนึ่ง

ห้ายอก

(ประชุมพระตำรา น.๓๔)

"อัน" เป็นคำลักษณนามแทนนามวลี "พระเจดีย์" ไร้หน้าคำจำนวนนับ "หนึ่ง"
(ปัจจุบัน ไร้ องค์)

แล้วพากลับมา จึงก่พระเจดีย์ ๗ เกาะชามอันหนึ่ง

๗ เกาะหมอันหนึ่ง ๗ บนจอมเขาแดงและเรียงลงมา

สุดหัวเขาแดงเป็น ๓ อัน เท่านั้น

(ประชุมพระตำรา น.๒๒)

"อัน" เป็นคำลักษณนามแทนนามวลี "พระเจดีย์" ไร้หน้าคำจำนวนนับ "หนึ่ง"
และไร้หลังคำจำนวนนับ "๓" (ปัจจุบัน ไร้ องค์)

อย่าไ้ทำโลกเลี้ยวแก่กันจนเท่าเลี้ยงพระอาทิตย์พระจันทร์

เข้าตกลงมาอยู่เหนือแผ่นดินอันนี้เทอญ

(ประชุมจดหมายเหตุ น.๒)

"อัน" เป็นคำลักษณนามแทนนามวลี "แผ่นดิน" ใช้นำคำบอกกำหนด "นี้"
(ปัจจุบัน ใช้นั้น)

แลหลวงราชาอำมาตย์ก็เอาน้ำสัจจะในกระออมแก้ว
แห่งมหากษัตริย์เจ้าทั้ง ๒ เจือกันเป็นกระออมแก้ว
อันเดียวกันแล้ว จึงเอาน้ำในเมืองหงษาในกระออมทอง
แห่งพระมหากษัตริย์ทั้ง ๒ เจือกันเป็นกระออมทองอัน
เดียวกันแล้ว (ประชุมจดหมายเหตุ น.๒)

"อัน" เป็นคำลักษณนามแทนนามวลี "กระออมแก้ว" และ "กระออมทอง"
ใช้นำคำจำนวนนับ "เดียว" (ปัจจุบัน ใช้นี้)

แลกประค้ายหาประโยชน์มิได้นี้ก็เปนทางใหญ่ทางยาว
ยั้งนักหนาอันหนึ่ง (ประชุมจดหมายเหตุ น.๓๖)

"อัน" เป็นคำลักษณนามแทนนามวลี "ทาง" ใช้นำคำจำนวนนับ "หนึ่ง"
(ปัจจุบัน ใช้นี้)

คำนี้ห้ามแต่ทางใหญ่อันเดียวนั้น มิได้ห้ามทางอันอื่นกว่า
ทางใหญ่นั้น (ประชุมจดหมายเหตุ น.๓๖)

"อัน" เป็นคำลักษณนามแทนนามวลี "ทาง" ใช้นำคำจำนวนนับ "เดียว"
และคำไม่บอกกำหนด "อัน" ตามลำดับ

สมัยรัตนโกสินทร์

ในสมัยรัตนโกสินทร์ มีการใช้ "อัน" เป็นคำลักษณนามแทนนามวลีได้หลายชนิด
โดยเฉพาะรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก และพระบาทสมเด็จพระมงกุฎ
เกล้าเจ้าอยู่หัว ใช้ "อัน" เป็นคำลักษณนามแทนนามวลี ที่เป็นสิ่งมีชีวิต สิ่งไม่มีชีวิต
ซึ่งมีขนาดใหญ่ และไม่เป็นที่หมายถึงสิ่งซึ่งเป็นนามธรรม °

° วัลยา-วิบูลย์, "การเปลี่ยนแปลงความหมายของคำ ส่วนวนและลำดับ
ของคำในภาษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์", หน้า ๑๑๖.

ในรัชกาลอื่น ๆ จะใช้ "อัน" เป็นคำลักษณนามแทนนามวลีน้อยลง คือ จะใช้คำลักษณนามเฉพาะของนามวลีมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตามก็ยังคงใช้ "อัน" เป็นคำลักษณนามแทนนามวลีกว้างกว่าความหมายของ "อัน" ที่ขจนาอนุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๕๓ กำหนดไว้ คือ จะใช้ "อัน" กับนามวลี ที่มีลักษณะผิดจากที่นิยามไว้ เช่น อาจจะใช้กับสิ่งมีชีวิต สิ่งที่เป็นนามธรรม ก็ได้ ที่น่าสังเกต คือ ในปัจจุบันนี้ ถึงแม้ว่าจะมีการกำหนดให้ "อัน" เป็นลักษณนามของนามวลีที่มีลักษณะยาวหรือ สั้น เป็นชั้น ก็ตาม แต่อันที่จริงแล้ว "อัน" จะใช้กว้างคล้ายกับสมัยสุโขทัย คือ จะใช้กับนามวลีได้เกือบทุกชนิด ยกเว้น คน กับ สัตว์ โดยเฉพาะภาษาพูด เมื่อผู้พูดนึกคำลักษณนามของนามวลีไม่ได้ก็จะใช้ "อัน" เป็นลักษณนาม เช่น กินสออันหนึ่ง เกวียนอันหนึ่ง ปัญหาอันนี้ เป็นต้น แต่ในภาษาเขียนจะไม่ใคร่พบนัก ยกเว้นสิ่งที่เป็นนามธรรม เช่น วัฒนธรรม ความคิด ปัญหา เป็นต้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะภาษาเขียนนั้นจะได้รับการกลั่นกรองทางการใช้ภาษา และมีเวลาในการคิดก่อนที่จะเขียน จึงเลือกใช้คำได้ถูกต้องกว่าภาษาพูด

ตัวอย่าง

กรั้นเพลาประมาณสามยาม เตะก็ถึงแม่น้ำอันหนึ่ง
(สามก๊ก ด.๑ น.๗๕)

"อัน" เป็นคำลักษณนามแทนนามวลี "แม่น้ำ" ใช้หน้าคำจำนวนนับ "หนึ่ง"
(ปัจจุบัน ใช้ สาย)

คั้งจะรู้ว่ามีทิพพิมานอันหนึ่งประดิษฐานอยู่ในชั้น
จาคุมหาราชิกะเทวะโลกยะ (ภฎ๓ ด.๑ น.๔๓)

"อัน" เป็นคำลักษณนามแทนนามวลี "ทิพพิมาน" ใช้หน้าคำจำนวนนับ "หนึ่ง"
(ปัจจุบัน ใช้ หลัง)

จงมีใจเลื่อมใสศรัทธา อนุโมทนารับส่วนพระราชกุศล
ในพระพุทธรูปอันนี้เถิด (ประกาศร.๔ น.๔๔)

"อัน" เป็นคำลักษณนามแทนนามวลี "พระพุทธรูป" ใช้หน้าคำบอกกำหนด "นี้"
(ปัจจุบัน ใช้ ครั้ง)

แล้วสร้างโรงธรรมหันหน้าเข้าหาพระอุโบสถใหม่
ตั้งฐานใหญ่เท่ากันทั้งสองหลังตั้งอยู่อย่างนั้น นานมา
จนถึงเวลาแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว
เป็นที่สามในพระบรมราชวงศ์อันนี้

(วชิรญาณ ฉ.๗ น.๖๒๐)

"อัน" เป็นคำลักษณนามแทนนามวลี "พระบรมราชวงศ์" ใช้หน้าคำบอกกำหนด
"นี้" (ปัจจุบัน ใช้ พระบรมราชวงศ์)

ตรงที่แดนเขมรต่อดับแดนญวนขอบกลหนักหนา
แดนต่อกันที่ทุ้งอันหนึ่ง (นิราศนครวัด น.๑๖๗)

"อัน" เป็นคำลักษณนามแทนนามวลี "ทุ้ง" ใช้หน้าคำจำนวนนับ "หนึ่ง"
(ปัจจุบัน ใช้ แห่ง)

ถ้าข้างจีนเขาจะยังคงถือประเพณีเดิมของเขา
บูชาหนังสือราวกับเจ้าหรือเซียนอะไรอันหนึ่ง
และนับถือบรรดาผู้ที่เขียนเป็นว่าเป็นปราชญ์
หรือซินแสทั้งนั้นก็ซึ่งเขาเป็นไร

(โคลนทศกถา น.๓๐)

"อัน" เป็นคำลักษณนามแทนนามวลี "เจ้าหรือเซียนอะไร" ใช้หน้าคำจำนวนนับ
"หนึ่ง" (ปัจจุบัน ใช้ องค์)

นาน ๆ ครั้งที่เห็น ส.ส. ซึ่งเป็นตัวแทนของราษฎร
ได้มีการพูดถึง และเคลื่อนไหวเรื่องการล้างบาง
การพนัน ก็อดไม่ได้ที่จะต้องหยิบยกเอามาพูดถึงด้วย

๑๑. สาเหตุประการหนึ่ง เพื่อเป็นการสนับสนุนความคึกอันนั้น

(สยามรัฐ ๑๕ ต.ค. ๒๓ น.๔๑)

"อัน" เป็นคำลักษณนามแทนนามวลี "ความคึก" ใ้หน้าคำบอกกำหนด "นั้น"
(ปัจจุบัน ใ้ ข้อ อัน ประการ)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย